

Súd: Najvyšší súd SR
Spisová značka: 9Sžsk/53/2020
Identifikačné číslo spisu: 2019200086
Dátum vydania rozhodnutia: 30.06.2021
Meno a priezvisko: JUDr. Viera Nevedelová
Funkcia: sudca
ECLI: ECLI:SK:NSSR:2021:2019200086.1

ROZSUDOK

Najvyšší súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedníčky senátu JUDr. Viery Nevedelovej a členiek senátu JUDr. Jany Martinčekovej, a JUDr. Violy Takáčovej, PhD., v právnej veci žalobcu: X.. K. D., bytom XXX XX I., J. XXX/XX, právne zastúpený JUDr. Daliborom Pavelkom, advokátom so sídlom v Hlohovci, Pribinova 46, proti žalovanej: Sociálna poisťovňa, ústredie, Ul. 29. augusta 8-10, 813 63 Bratislava, o preskúmanie zákonnosti rozhodnutia žalovanej č. 28828-2/2019-BA zo dňa 22.01.2019, o kasačnej sťažnosti žalovanej proti rozsudku Krajského súdu v Trnave č. k. 44Sa/5/2019-68 zo dňa 03.02.2020, takto

rozhodol:

Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudok Krajského súdu v Trnave č. k. 44Sa/5/2019-68 zo dňa 03.02.2020 z r u š u j e a v e c m u v r a c i a n a d'alsie konanie.

Odôvodnenie

1. Krajský súd v Trnave rozsudkom č. k. 44Sa/5/2019-68 zo dňa 03.02.2020 podľa § 191 ods. 1 písm. d/ a e/ zákona č. 162/2015 Z. z. Správny súdny poriadok (ďalej len „SSP“) zrušil rozhodnutie žalovanej č. 28828-2/2019-BA zo dňa 22.01.2019 ako aj rozhodnutie Sociálnej poisťovne, pobočka Trnava, č. 200-029163-CA04/2018 zo 14.11.2018.

2. Sociálna poisťovňa, ústredie, rozhodnutím č. 28828-2/2019-BA zo dňa 22.01.2019 ako odvolací orgán zmenila výrok rozhodnutia Sociálnej poisťovne, pobočka Trnava, č. 200-029163-CA04/2018 zo 14.11.2018 tak, že slová „v období od 10. augusta 2018 do skončenia dôvodu na jeho poskytovanie“ nahradila slovami „ktorý si uplatnil od 10. augusta 2018“ a v ostatnom odvolanie žalobcu zamietla a rozhodnutie prvostupňového správneho orgánu, ktorým žalobcovi nebol priznaný nárok na materské od 10.08.2018 s poukazom na § 49 zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení (t. j. pre nesplnenie podmienky prevzatia starostlivosti o dieťa), potvrdila.

3. Krajský súd po preskúmaní napadnutého rozhodnutia a postupu žalovanej dospel k záveru o dôvodnosti žaloby. Nakoľko pojem starostlivosť o dieťa nie je v zákone o sociálnom poistení nijako vysvetlený, krajský súd zastáva názor, že je potrebné použiť definíciu nachádzajúcu sa v inom zákone, ktorý takýto problém rieši. V tomto prípade ide podľa názoru krajského súdu o zákon č. 571/2009 Z. z.

o rodičovskom príspevku, kde v § 3 ods. 3 a 4. je ako riadna starostlivosť uvedená starostlivosť poskytovaná dieťaťu v záujme všestranného fyzického vývinu a psychického vývinu dieťaťa, najmä primeraná výživa dieťaťa, hygiena dieťaťa a výchova dieťaťa a dodržiavanie preventívnych prehliadok dieťaťa podľa osobitného predpisu, pričom podmienka riadnej starostlivosti sa považuje za splnenú, ak oprávnená osoba zabezpečuje riadnu starostlivosť o dieťa osobne alebo inou plnoletou fyzickou osobou alebo právnickou osobou. Za nesprávny preto považoval názor žalovanej, že pre vznik nároku na materské zákon o sociálnom poistení vyžaduje osobnú starostlivosť rodiča o dieťa, pretože riadna starostlivosť o dieťa nie je podmienená skutočnosťou, že oprávnená osoba, nesmie pracovať. Žalovaná mala preto rešpektovať a priznať nárok na materské aj otcovi, ktorý po dohode s matkou dieťaťa prevezme dieťa do starostlivosti a v tomto čase bude na inú pracovnú zmluvu pracovať. Takýmto postupom podľa názoru krajského súdu ani otec, ani matka neporušujú podmienku riadnej starostlivosti o dieťa. Poznamenal, že nikde v zákone nie je zadenované, že musí ísť o osobnú alebo celodennú starostlivosť. Krajský súd ako dôvodnú vyhodnotil námietku žalobcu, že vo veci nebol dostatočne zistený skutkový stav, pretože žalovaná dostatočným spôsobom neprevertila do akej miery došlo k prevzatíu dieťaťa do starostlivosti žalobcu vzhľadom na jeho námietku, že má flexibilný pracovný čas a s dieťaťom navštevoval aj lekára. Správne orgány podľa názoru krajského súdu v nedostatočnej miere zabezpečili dôkazy, ktoré by preukazovali, či žalobca skutočne prevzal maloletú dcéru do svojej starostlivosti, a to napr. aj štetrením v predškolskom zariadení, kto dieťa do neho vodi a vyzdvihuje. Okrem toho mohla žalovaná vykonať aj štetrenie u zamestnávateľa žalobcu, či tento mohol vykonávať prácu aj z domu. Rozhodnutia správnych orgánov krajský súd považoval za nezákonné aj z dôvodu, že ustanovenie § 49 zákona o sociálnom poistení, na ktoré jedinú správne orgány poukázali, vôbec nerieši podmienku, že otec dieťaťa nemôže počas poberania materského pracovať a dosahovať rovnaký príjem z tohto pracovného pomeru. Nakoľko rozhodnutie žalovanej neposkytuje odpovede na všetky relevantné otázky súvisiace s nárokom žalobcu na materské, považoval ho krajský súd za nepreskúmateľné pre nedostatok dôvodov. Zistenia o vykonávaní práce v rovnakom rozsahu ako pred čerpaním rodičovskej dovolenky označil krajský súd za nesprávne a bez zohľadnenia obmedzeného výkonu pracovnej činnosti žalobcu. Rozhodnutie žalovanej preto podľa jeho posúdenia vychádza zo skutkového stavu, ktorý nebol dostatočne zistený.

4. Proti rozsudku krajského súdu podala včas kasačnú sťažnosť žalovaná. Trvala na tom, že nie je dôvod analogickej aplikácie pri pojmoch „starostlivosť“ použitom v zákone o sociálnom poistení a „riadna starostlivosť“ definovanom v zákone o rodičovskom príspevku, t. j. v inom právnom predpise s rovnakou právnou silou, ktorý je špeciálnym právnym predpisom vo vzťahu k rodičovskému príspevku a poukázala na zásadné rozdiely medzi rodičovským príspevkom a materským. Považovala za nevyhnutné obsah pojmu starostlivosť dotvorit' výkladom, na ktorú činnosť sa považuje za oprávnenú. S poukazom na to, že zákon o sociálnom poistení neuvádza, že túto starostlivosť je možné poskytovať aj inou osobou, na účely materského je podľa jej názoru nevyhnutné, aby starostlivosť dieťaťu poskytovala osoba, ktorá ho do svojej starostlivosti prevzala, inak ustanovenia § 51 zákona o sociálnom poistení, by boli irelevantné. Skutkový stav došetrený pred vydaním rozhodnutia sťažovateľka považuje za došetrený dostatočne. Poukázala na to, že žalobcovi vzniklo od toho istého dňa ako si uplatnil aj nárok na materské, nové povinné nemocenské poistenie zamestnanca u toho istého zamestnávateľa pri veľmi porovnateľných pracovných podmienkach, čím dosiahol, že napriek tomu, že z nemocenského poistenia, z ktorého si uplatňoval nárok na materské, *expressis verbis* splnil podmienku nedosahovania príjmu, avšak fakticky tento príjem naďalej dosahoval, nakoľko naďalej pracoval v plnohodnotnom pracovnom pomere. Výkon zárobkovej činnosti tak žalobcovi znemožnil poskytovať osobne starostlivosť o dieťa v takom rozsahu, aby bolo potrebné túto sociálnu situáciu sanovať nemocenskou dávkou - materským. Považovala za otázne, aký má z pracovnoprávneho hľadiska význam, ak žalobca vykonáva prácu za porovnateľných pracovných podmienok u toho istého zamestnávateľa. Napriek formálnemu nástupu na rodičovskú dovolenku v pôvodnom pracovnom pomere a uzatvorení nového pracovného pomeru sa tým, podľa jej názoru, obchádza zákon v snahe získať zvýhodnenie v podobe finančného prospechu, keďže splnenie zákonom predvídaných podmienok sa len predstiera. Sťažovateľka nepovažovala za pravdivé tvrdenie, že v prípade, ak by matka dieťaťa uplatňujúca si nárok na materské z jedného nemocenského poistenia, začala vykonávať zárobkovú činnosť v inom pracovnoprávnom vzťahu, neskúmalo by sa, či naďalej spĺňa podmienky na materské. Poukázala na to,

že v praxi nie je bežné, aby matka uplatňujúca si nárok na materské začala vykonávať zárobkovú činnosť. Sťažovateľka kasačnému súdu navrhla, aby rozsudok krajského súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie.

5. Žalobca vo vyjadrení ku kasačnej sťažnosti žalovanej navrhol kasačnú sťažnosť zamietnuť, keď namietal, že zo strany žalobcu nedošlo len k formálnemu prevzatiu starostlivosti o dieťa, nešlo o simulovaný úkon s cieľom obchádzať zákon, lebo žalobca splnil zákonné podmienky k priznaniu nároku na materské, pričom žalovaná mu tento napriek tomu nepriznala. Poukázal na to, že sama žalovaná uvádza, že k naplneniu podmienky prevzatia starostlivosti o dieťa sa nevyžaduje nepretržitá celodenná starostlivosť o dieťa, ale táto musí byť len na dennej báze, z čoho potom logicky vyplýva, že v čase výkonu pracovnej činnosti iného poistenca (otca), ktorý prevzal dieťa do starostlivosti a nie je povinný poskytovať celodennú a nepretržitú starostlivosť dieťaťu, môže túto zabezpečovať inou fyzickou alebo právnickou osobou. Zároveň dôvodil, že pokiaľ žalovaná konkrétnymi skutkovými zisteniami nepreukáže formálnosť úkonu prevzatia dieťaťa do starostlivosti, jej rozhodnutie založené len na jej subjektívnych úsudkoch, nemôže byť zákonné.

6. Najvyšší súd Slovenskej republiky ako kasačný súd podľa § 438 ods. 2 zákona č. 162/2015 Z. z. Správny súdny poriadok (ďalej len „SSP“) preskúmal napadnutý rozsudok krajského súdu spolu s konaním, ktoré predchádzalo jeho vydaniu a dospel k záveru, že kasačná sťažnosť žalovanej je dôvodná.

7. Nemocenské poistenie ako súčasť sociálneho poistenia slúži ako poistenie pre prípad straty alebo zníženia príjmu zo zárobkovej činnosti a na zabezpečenie príjmu v dôsledku dočasnej pracovnej neschopnosti, tehotenstva a materstva. Účelom nemocenského poistenia je poskytnúť primerané hmotné zabezpečenie občanom v uvedených situáciách. Primerané hmotné zabezpečenie má základ v čl. 39 Ústavy Slovenskej republiky a poskytuje sa v súlade s princípom solidarity a zásluhovosti. Pokiaľ princíp solidarity zohľadňuje vzťah k priemernej úrovni hmotného zabezpečenia občanov, princíp zásluhovosti naopak zdôrazňuje individuálnu mieru zapojenia osoby do systému sociálneho zabezpečenia a vyjadruje skutočnosť, že výška dávky zo systému sociálneho poistenia sa odvíja od výšky odvodov.

8. Podľa § 2 ods. 2 písm. a/ zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení, sociálne poistenie podľa tohto zákona je nemocenské poistenie ako poistenie pre prípad straty alebo zníženia príjmu zo zárobkovej činnosti a na zabezpečenie príjmu v dôsledku dočasnej pracovnej neschopnosti, tehotenstva a materstva.

9. Podľa § 13 ods. 1 písm. d/ zákona o sociálnom poistení, z nemocenského poistenia sa za podmienok ustanovených týmto zákonom poskytujú nemocenské dávky, a to materské.

10. Podľa § 30 zákona o sociálnom poistení, v znení neskorších predpisov, zamestnanec má nárok na nemocenskú dávku, ak

a) splnil podmienky ustanovené na vznik nároku na nemocenskú dávku, počas trvania nemocenského poistenia alebo po jeho zániku v ochranej lehote a

b) nemá príjem, ktorý sa považuje za vymeriavací základ podľa § 138 ods. 1, okrem príjmu, ktorý sa poskytuje z iného dôvodu, než za vykonanú prácu za obdobie trvania dôvodu na poskytnutie nemocenskej dávky uvedeného v § 33 ods. 1, § 39 ods. 1, § 48 ods. 2 a § 49 ods. 1.

11. Podľa § 49 ods. 1 zákona o sociálnom poistení, iný poistenec, ktorý prevzal dieťa do starostlivosti a ktorý sa o toto dieťa stará, má nárok na materské odo dňa prevzatia dieťaťa do starostlivosti v období 28 týždňov od vzniku nároku na materské, osamelý iný poistenec, ktorý sa stará o dieťa prevzaté do svojej starostlivosti má nárok na materské v období 31 týždňov od vzniku nároku na materské a iný poistenec, ktorý prevzal do starostlivosti dve alebo viac detí a aspoň o dve z nich sa stará, má nárok na materské 37 týždňov od vzniku nároku na materské. Iný poistenec má nárok na materské najdlhšie do dovŕšenia troch rokov veku dieťaťa, ak v posledných dvoch rokoch pred prevzatím dieťaťa do starostlivosti bol nemocensky poistený, najmenej 270 dní.

12. Podľa § 49 ods. 2 písm. d/ zákona o sociálnom poistení, iný poistenec, ktorý prevzal dieťa do

starostlivosti, je otec dieťaťa po dohode s matkou dieťaťa, najskôr po uplynutí 6 týždňov odo dňa pôrodu, a matka nepoberá materské alebo rodičovský príspevok.

13. Podľa § 51 ods. 1 zákona o sociálnom poistení, ak dieťa prevzala do starostlivosti iná fyzická osoba alebo právnická osoba z dôvodu, že sa poistenec podľa lekárskeho posudku nemôže alebo nesmie starať o dieťa pre svoj nepriaznivý zdravotný stav, nárok na materské tomuto poistencovi zaniká dňom prevzatia dieťaťa do tejto starostlivosti a opätovne vzniká odo dňa prevzatia dieťaťa zo starostlivosti inej fyzickej osoby alebo právnickej osoby. Nárok na materské trvá do uplynutia celkového obdobia trvania nároku na materské, najdlhšie do dovŕšenia troch rokov veku dieťaťa.

14. Podľa § 51 ods. 2 zákona o sociálnom poistení, ak sa poistenec prestal starať o dieťa z iného dôvodu, ako je jeho nepriaznivý zdravotný stav, nárok na materské zaniká dňom skončenia jeho starostlivosti o dieťa a opätovne vzniká odo dňa pokračovania v starostlivosti o toto dieťa. Obdobie, počas ktorého sa poistenec prestal starať o dieťa z iných dôvodov, sa započítava do celkového obdobia trvania nároku na materské.

15. Kasačný súd nezdieľa názor krajského súdu, že žalovaná nedostatočne zistila skutkový stav, keď nepreverila, do akej miery došlo k prevzatiu dieťaťa do starostlivosti otca a nezdieľa ani záver o nepreskúmateľnosti rozhodnutí správnych orgánov pre nedostatok dôvodov, keď neposkytujú odpovede na všetky otázky súvisiace s nárokom na materské.

16. V konaní nebolo sporné, že žalobca bol povinne nemocensky poistený ako zamestnanec zamestnávateľa Technical Services Slovakia, s. r. o. od 01.04.2011, v ktorom pracovnom pomere ohlásil čerpanie rodičovskej dovolenky od 10.08.2018 a požiadal o materské. Ešte dňa 16.07.2018 žalobca so zamestnávateľom uzatvoril nový pracovnoprávny vzťah s nástupom od 10.08.2018. Podľa informačného systému žalovanej, žalobca je povinne nemocensky poistený ako zamestnanec od 01.04.2011, a zároveň je povinne nemocensky poistený ako zamestnanec na základe vzniknutého nového pracovného pomeru na dobu neurčitú od 10.08.2018, v oboch prípadoch ako zamestnanec toho istého zamestnávateľa, a to pri rovnakom pracovnom čase, s rovnakým miestom výkonu práce a pri porovnateľnom príjme. Tiež nebolo v konaní sporným, že žalobca deklaroval, že počas výkonu jeho zárobkovej činnosti, starostlivosť o dieťa poskytujú striedavo prarodičia dieťaťa, pričom matka dieťaťa požiadala 07.08.2018 o odňatie príspevku na starostlivosť o dieťa z dôvodu, že žalobca nastupuje na rodičovskú dovolenku. Dieťa v tom čase navštevovalo predškolské zariadenie (jasle), keď matka dieťaťa sa od marca 2017 vrátila k výkonu pracovnej činnosti.

17. V konaní sa medzi účastníkmi zostala spornou otázkou, či žalobca splnil podmienku prevzatia dieťaťa do starostlivosti v zmysle ustanovenia § 49 ods. 1 zákona o sociálnom poistení, ktorá je predpokladom pre priznanie materskej dávky z nemocenského poistenia.

18. Krajský súd (v zhode so žalobcom) považoval za nesprávny názor žalovanej, že v prípade materského musí ísť o osobnú starostlivosť. Argumentoval, že ani riadna starostlivosť o dieťa (podľa zákona o rodičovskom príspevku) nie je podmienená skutočnosťou, že oprávnená osoba, ktorá poberá rodičovský príspevok, nesmie pracovať. Podmienku starostlivosti považuje krajský súd preto za splnenú aj vtedy, ak je dieťa počas pracovného dňa v zariadení v jasliach, v škôlke a to na celý deň alebo sa o dieťa stará opatrovatelka na živnosť alebo iná dospelá osoba, napr. stará mama, príbuzný, suseda a pod. Zdôraznil tiež, že ani ustanovenie § 49 zákona o sociálnom poistení (na ktorého nesplnenie poukazuje žalovaná) neobsahuje podmienku, že otec dieťaťa nemôže počas poberania materského pracovať a dosahovať rovnaký príjem z pracovného pomeru.

19. Kasačný súd s interpretáciou podmienky prevzatia dieťaťa do starostlivosti tak ako ju vykladá krajský súd (a žalobca) nesúhlasí z nasledovných dôvodov.

20. Prioritne považuje kasačný súd za potrebné zdôrazniť, že zmyslom materskej dávky, ako dávky nemocenského poistenia, je kompenzácia za stratu príjmu počas starostlivosti o dieťa. Logickým

predpokladom je teda skutočná starostlivosť o dieťa a zníženie príjmu ako jej dôsledok, na ktoré atribúty krajský súd neprihliadol.

21. Iba formálne prevzatie dieťaťa do starostlivosti otca v zmysle uzatvorenej dohody rodičov bez reálneho naplnenia jej obsahu nezodpovedá účelu materskej dávky. Napriek tomu, že pojem starostlivosť nie je v zákone o sociálnom poistení definovaná, nemožno vychádzať z definície pojmu riadna starostlivosť v zmysle zákona o rodičovskom príspevku, ako to uvádza krajský súd (v zhode so žalobcom), a to z dôvodu, že rodičovský príspevok je dávka iného charakteru. Rodičovský príspevok je štátnou sociálnou dávkou upravenou v osobitnom zákone, ktorou štát prispieva všetkým rodičom v rovnakej sume bez ohľadu na výšku dosiahnutého príjmu. Účelom materskej dávky nie je zvýšiť príjem rodiny, ale kompenzovať výpadok príjmu jedného z rodičov v dôsledku starostlivosti o dieťa.

22. Výklad každej právnej normy musí byť najmä teleologický (výklad e ratione legis, vychádzajúci zo zmyslu zákona), teda prihliadajúci najmä na účel a ciele právnej úpravy. Bolo preto nevyhnutné výklad pojmu starostlivosť realizovať aj cez posúdenie účelu zákona, vyjadreného v definícii pojmu „nemocenské poistenie“ uvedenej v § 2 písm. a/ zákona, ako to správne orgány aj uskutočnili.

23. Je potrebné prisvedčiť sťažovateľke, že materské ako opakujúca sa peňažná dávka, ktorá nahrádza mzdu alebo plat (resp. stratu príjmu) počas materskej, resp. rodičovskej dovolenky v prípade otca dieťaťa, má za účel hmotne zabezpečiť ženy, v určitých prípadoch aj mužov, v čase, kedy nemôžu pracovať, t. j. keď spoločnosť uznáva, že nemajú pracovať pre pokročilé tehotenstvo a po pôrode v súvislosti so starostlivosťou o novonarodené dieťa, a z tohto dôvodu nemajú príjem.

24. Skutočnosť, že zákonodarca predpokladal skutočnú starostlivosť o dieťa, vyplýva aj z ustanovenia § 51 ods. 1 a 2 zákona o sociálnom poistení, ktoré viaže zánik nároku na materské práve na dôvod, že sa poistenc prestal starať o dieťa. Z tohto ustanovenia jednoznačne vyplýva, že osoba, ktorá sa prestala starať o dieťa z iného dôvodu ako je jej nepriaznivý zdravotný stav, musí byť len poistenc, teda ten, kto poberá materské ako dávku z nemocenského poistenia, čo v konečnom dôsledku znamená, že práve táto osoba sa predtým musela o dieťa starať. V prípade, ak by sa nevyžadovala skutočná starostlivosť o dieťa poistencom a postačovala by iba formálna dohoda, zakotvenie uvedených dôvodov zániku nároku na materské by nedávalo zmysel. Kasačný súd sa preto v celom rozsahu stotožnil s právnym názorom žalovanej, že táto osoba (v danom prípade otec) je pri výkone starostlivosti o dieťa nezastupiteľná.

25. Kasačný súd podporne poukazuje aj na znenie bodu 19 Preambuly smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/1158 z 20.06.2019 o rovnováhe medzi pracovným a súkromným životom rodičov a osôb s opatrovateľskými povinnosťami, ktorou sa zrušuje smernica Rady 2010/18/EÚ, v ktorom sa uvádza: „V záujme podpory rovnomerného rozdelenia opatrovateľských povinností medzi ženami a mužmi a možnosti vytvorenia puta medzi otcami a deťmi už v rannom veku detí, by sa malo zaviesť právo na otcovskú dovolenku pre otcov alebo pre rovnocenných druhých rodičov, ak sú uznaní vo vnútroštátnom práve a v rozsahu, v akom sú v ňom uznaní. Takáto otcovská dovolenka by sa mala čerpať v čase okolo narodenia dieťaťa a mala by byť jasne spojená s narodením na účely poskytovania starostlivosti.“

26. Je teda zrejmé, že účelom nie je podpora otcov v poberaní materského ako peňažnej dávky, ale v tom, aby sa vo vyváženej miere osobne podieľali na rodinných povinnostiach, a teda aj na starostlivosti o dieťa, čo je v priamom rozpore s výkladom, ktorý prezentuje krajský súd a sťažovateľ. Zmyslom podpory otcov v čerpaní rodičovských dovoleniek a materských dávok je tak jednak zabezpečenie možnosti matkám vrátiť sa do pracovného procesu a zároveň rovnomerné rozdelenie povinností súvisiacich so starostlivosťou o dieťa a v neposlednom rade možnosť vytvorenia puta medzi otcami a deťmi.

27. Uplatnenie nemocenskej dávky - materského je právom, nie povinnosťou nemocensky poistenej osoby. Napriek tomu, že oprávnenej osobe nárok na priznanie tejto nemocenskej dávky vznikne, nemá povinnosť o ňu požiadať (resp. ju čerpať). Nárok na predmetnú nemocenskú dávku súvisí tiež s

neprenosným právom rodiča na rodičovskú (a materskú) dovolenku, ktoré právo (a ochrana) prináleží práve z dôvodu tehotenstva alebo starostlivosti o narodené dieťa (v zásade) do troch rokov veku. Je potrebné si uvedomiť, že režim rodičovskej dovolenky má poskytnúť ochranu inak pracujúcim rodičom na trhu práce a táto ochrana sa rodičovi poskytuje cielene a zámerne počas celého pracovného času. Práve na túto životnú situáciu je materské ako nemocenská dávka významovo uspošobené. Ak sa teda oprávnený rodič rozhodne uplatniť si tento nárok, naplnenie zákonných podmienok pre jeho priznanie nemôže byť len formálne a naplnenie účelu, na ktorý sa dávka poskytuje, nemožno opomenúť.

28. Aj rodičia dieťaťa vo veku do troch rokov majú zachovanú možnosť sa rozhodnúť, že starostlivosť o svoje dieťa počas aktívnej časti dňa, kedy inak štandardne vykonávajú zárobkovú činnosť, budú zabezpečovať prostredníctvom inej vhodnej fyzickej alebo právnickej osoby. V takom prípade však na rozdiel od rodičov, ktorí sa dohodnú, že jeden z nich prevezme a osobne vykonávať starostlivosť o dieťa do troch rokov jeho veku, v dôsledku čoho z pracovného procesu na čas čerpania rodičovskej dovolenky vypadne, a preto dôjde k výpadku finančného zabezpečenia rodiny, k naplneniu zákonného predpokladu o prevzatí dieťaťa do starostlivosti, nedochádza. Práve rodičovi, u ktorého výpadok príjmu nastáva z dôvodu, že sa rozhodol starať o dieťa do troch rokov veku, je adresované materské.

29. Podmienky nároku na materské a jeho dĺžka korešpondujú dĺžke poskytovania materskej (rodičovskej) dovolenky v zmysle Zákonníka práce (§ 166 zákona č. 311/2001 Z. z.), podľa ktorého sa toto obdobie (dôvod) starostlivosti o narodené dieťa do troch rokov považuje za tzv. dôležitú osobnú prekážku v práci (§ 141 ods. 1 zákona č. 311/2011 Z. z.), počas ktorého však oprávnenej osobe nepatrí náhrada mzdy. Práve materské ako opakujúca sa dávka nemocenského poistenia predstavuje kompenzáciu mzdy, a preto je opodstatnené, aby oprávnená osoba spĺňala aj podmienku straty príjmu (zárobku - mzdy, platu) za obdobie trvania dôvodu na poskytovanie materského.

30. V zmysle základnej zásady článku 8 vety druhej a štvrtej Zákonníka práce, „Zamestnanci majú právo na hmotné zabezpečenie ... v súvislosti s tehotenstvom a rodičovstvom na základe predpisov o sociálnom zabezpečení. Pracovnoprávne vzťahy sú v čase neschopnosti zamestnancov na prácu z dôvodov choroby, úrazu, tehotenstva alebo materstva a rodičovstva vo zvýšenej miere chránené zákonom“.

31. Model, keď žiadateľ o dávku v rámci jedného pracovnoprávneho pomeru čerpá rodičovskú dovolenku prezentujúc, že za účelom starostlivosti o narodené dieťa do troch rokov a zároveň (a v súvislosti s nástupom na rodičovskú dovolenku) uzatvorí s tým istým zamestnávateľom ďalší (nový) plnohodnotný pracovnoprávny vzťah, v rámci ktorého de facto deklaruje schopnosť naďalej reálne (a bez zmeny) vykonávať svoje pracovnoprávne povinnosti v rovnakom časovom rozsahu ako tomu bolo v prvom pracovnom pomere (i napriek čerpaniu rodičovskej dovolenky za účelom plnenia svojich povinností spojených so starostlivosťou o dieťa), logicky koliduje zámeru zákonodarcu, keďže účelovo obchádza pravidlá podpory a ochrany zamerané na poskytovanie pomoci štátu (materského) rodičom, ktorí fakticky (skutočne) realizujú starostlivosť o dieťa po narodení a z tohto dôvodu sú na kompenzáciu výpadku príjmu z pracovného pomeru odkázaní.

32. Kasačný súd zastáva názor, že vyhodnocovanie otázky či došlo k faktickému prevzatíu dieťaťa do starostlivosti druhého rodiča, ako aj k faktickej zmene v starostlivosti o dieťa vykonávanej týmto druhým rodičom, je zo strany správnych orgánov opodstatnené a náležité. V danom prípade kasačný súd považoval za dôvodné, aby sa správne orgány pri rozhodovaní o uplatnenom nároku na materské, osobitne v rámci správnej úvahy vysporiadali v záujme zachovania účelu nemocenského poistenia aj s tým, či je možné, aby žiadateľ o dávku poskytoval starostlivosť dieťaťu napriek tomu, že počnúc dňom prevzatia starostlivosti o dieťa uzatvoril nový plnohodnotný pracovný pomer s tým istým zamestnávateľom s týždenným úväzkom 40 hodín zabezpečujúcim porovnateľný príjem ako pred nástupom na rodičovskú dovolenku. Napriek tomu, že žalobca argumentoval využívaním flexibilného pracovného času zavedeného u jeho zamestnávateľa, tiež uviedol, že v čase svojej neprítomnosti z dôvodu sprevádzania dieťaťa k lekárovi, sa preukazoval priepustkami, z čoho však možno logicky zároveň vyvodit', že tieto ospravedlnené absencie nevyhnutne čerpal práve v časovom horizonte bežného

pracovného času, resp. aktívnej časti dňa, kedy sa práveže predpokladá jeho osobná starostlivosť o dieťa.

33. Už z vyjadrenia žalobcu v odvolaní proti rozhodnutiu pobočky a z jeho konania v súvislosti s nástupom na rodičovskú dovolenku je zrejmé, že mienil formálne naplniť zákonné podmienky pre priznanie materskej dávky a možno tiež predpokladať, že práve za týmto účelom uzatvoril so svojim zamestnávateľom nový pracovný pomer, v dôsledku čoho príjem, ktorý bude dosahovať nebude plynúť z toho nemocenského poistenia, z ktorého sa bude posudzovať nárok na materské, ako aj jeho zámer naďalej finančne zabezpečovať rodinu príjmom z nového pracovného pomeru.

34. Je preto potrebné prisvedčiť argumentácii žalovanej, že u žalobcu nedošlo k zmene životnej situácie (čo zákon o sociálnom poistení predpokladá), keď u žalobcu nenastali ani dôvody pre kompenzovanie zníženého príjmu.

35. Žalovaná tiež dôvodne namietala, že pokiaľ by materské patrilo rodičovi bez ohľadu na to, kto sa v skutočnosti o dieťa stará (ako je to v prípade rodičovského príspevku a ako to tvrdí krajský súd a žalobca), akékoľvek došetrovanie ohľadom skutočného realizovania starostlivosti o dieťa, na ktorú povinnosť ju zaviazal v ďalšom konaní krajský súd, by nemalo význam.

36. Žalovaná v rámci svojej správnej úvahy správne vyložila pojem starostlivosti o dieťa a následne vyvodila aj správny právny záver, že pokiaľ žiadateľ o dávku uvádzal, že v čase jeho neprítomnosti sa o dieťa starajú iné osoby (stará matka dieťaťa, matka dieťaťa) dôvodiac, že zákon nevyžaduje osobnú starostlivosť, nemožno ho považovať za iného poistenca, ktorý prevzal dieťa do starostlivosti v zmysle § 49 ods. 2 zákona o sociálnom poistení. Žalobca pritom v priebehu administratívneho ani súdneho konania nenamietal predpoklad žalovanej, že časový harmonogram, v rámci ktorého si v novom pracovnom pomere plní pracovné povinnosti kolидуje časovému úseku produktívnej časti dňa, v rámci ktorej starostlivosť o dieťa realizoval jeho zverením do starostlivosti inej osoby.

37. Skutkový stav tak, ako ho zistila žalovaná, je v danom prípade postačujúci na posúdenie, či reálne došlo k prevzatíu dieťaťa do starostlivosti otca.

38. Kasačný súd považuje za opodstatnený a zistenému skutkovému stavu korešpondujúci právny záver žalovanej, že v danom prípade a za daných okolností otec dieťaťa vykonávajúci zárobkovú činnosť naďalej, s rovnakým pracovným úväzkom (40 hodín) a za porovnateľnú mzdu ako pred čerpaním rodičovskej dovolenky, pričom nedošlo ani k úprave pracovného času tak, aby starostlivosť o dieťa mohol prevziať, túto starostlivosť prevzal len formálne (fiktívne) a nemôže byť preto považovaný za iného poistenca, ktorý prevzal dieťa do starostlivosti podľa § 49 ods. 2 písm. d/ zákona o sociálnom poistení, keď nedošlo ani k strate príjmu zo zárobkovej činnosti v dôsledku prevzatia starostlivosti o dieťa do troch rokov jeho veku. Sťažovať pritom ani netvrdil, že v dôsledku prevzatia dieťaťa do starostlivosti, došlo u neho k strate príjmu zo zárobkovej činnosti, resp. že pracovnú činnosť bežne vykonáva inak, či v inom rozsahu než pred nástupom na rodičovskú dovolenku práve v dôsledku realizovania osobnej starostlivosti o dieťa.

39. Konštatovanie správneho súdu, že žalovaná v nedostatočnej miere zabezpečila dôkazy, ktoré by preukazovali či došlo k prevzatíu dieťaťa do starostlivosti otca, a teda, že skutkový stav zistila nedostatočne, preto neobstojí.

40. Nebolo možné prihliadnuť na osobné presvedčenie žalobcu, že v súvislosti s nástupom na rodičovskú dovolenku riadne prevzal starostlivosť o dieťa tak, ako to má na mysli ustanovenie § 49 zákona o sociálnom poistení, keď s matkou dieťaťa uzatvoril dohodu o prevzatí dieťaťa do starostlivosti, pričom naplnil aj ďalšie zákonné predpoklady pre priznanie materského.

41. Situácia, kedy obaja rodičia sú počas aktívnej časti dňa reálne zapojení do produktívneho pracovného procesu, z dôvodu ktorého osobnú starostlivosť o dieťa počas tejto doby zverili inej vhodnej fyzickej

alebo právnickej osobe, hoci si svoje rodičovské povinnosti inak plnia riadne a zodpovedne (napr. že dieťa sprevádzajú do predškolského zariadenia a späť, či k lekárovi), nekorešponduje zámeru zákonodarcu kompenzovať rodičovi dieťaťa do troch rokov veku životnú situáciu, kedy rodič uprednostní osobnú starostlivosť o dieťa, a preto sa rozhodne produktívny pracovný proces prerušiť a požiadať o materské ako kompenzáciu výpadku svojho príjmu.

42. Na rozdiel od krajského súdu kasačný súd zastáva názor, že žalovaná uviedla dostatok argumentov ako aj logických predpokladov vychádzajúcich z dostatočne zisteného skutkového stavu, ktoré ju viedli v rámci správnej úvahy k opodstatnenému záveru, že žalobca nespĺňa podmienku starostlivosti o dieťa uvedenú v § 49 ods. 1 zákona o sociálnom poistení napriek tomu, že s matkou dieťaťa uzavrel dohodu o prevzatí dieťaťa do svojej starostlivosti.

43. Výklad podmienky prevzatia dieťaťa do starostlivosti, ktorý žalovaná v preskúvanom rozhodnutí uplatnila, považuje kasačný súd zároveň eurokomformný a nepriečiaci sa ani účelu stanovenému vo vyššie uvedenej smernici.

44. Kasačný súd konštatuje, že pokiaľ došlo po novelizácii zákona o sociálnom poistení zákonom č. 543/2010 Z. z. k priznávaniu materského bez toho, aby sa skúmalo, či poistenec skutočne sám zabezpečuje starostlivosť o dieťa a postačovalo splnenie len formálneho prevzatia dieťaťa do starostlivosti na základe dohody s matkou dieťaťa, táto aplikačná prax nezodpovedala zneniu relevantných zákonných ustanovení o priznávani materského ako nemocenskej dávky podľa zákona o sociálnom poistení. Ak následná aplikačná prax správnych orgánov odstránila toto pochybenie a náležite objasňuje aj starostlivosť o dieťa zo strany poistenca osobitne v každom individuálnom prípade, uvedený postup nemôže byť v rozpore so zákonom a ani v rozpore so zásadou legitímneho očakávania účastníka takéhoto právneho vzťahu alebo považovaný za diskriminačný. Kasačnému súdu však neprináleží komentovať skôr vydané rozhodnutia žalovanej v právnych veciach iných účastníkov konania. Poukazuje však na to, že nemožno vylúčiť, že sa správny orgán odkloní od existujúcej rozhodovacej praxe a v nových rozhodnutiach zaujme opačný právny názor ako zaujal v rozhodnutiach v obdobných právnych veciach predchádzajúcich rozhodnutiach. Tento odklon súvisí s vyvíjajúcimi sa právnymi názormi aj na strane správnych orgánov, ktoré nie sú strnulé. Pokiaľ správny orgán v nových rozhodnutiach náležitým spôsobom odôvodní zmenu tohto právneho názoru, takéto rozhodnutie je v súlade s princípmi právneho štátu, najmä so zásadou právnej istoty a rovnosti účastníkov konania.

45. Kasačný súd vyhodnotil kasačnú sťažnosť žalovanej za dôvodnú a preto rozsudok krajského súdu zrušil a vec mu vrátil na nové konanie podľa § 461 SSP, v ktorom je viazaný právnym názorom kasačného súdu (§ 469 SSP).

46. V novom rozhodnutí krajský súd rozhodne aj o nároku na náhradu trov kasačného konania (§ 467 ods. 3 SSP).

47. Toto rozhodnutie prijal Najvyšší súd Slovenskej republiky v senáte pomerom hlasov 3:0.

Poučenie:

Proti tomuto rozsudku n i e j e prípustný opravný prostriedok.